ISSN (PRINT) 2959-5649
ISSN (ONLINE) 2959-5657

Абай атындағы Қазақ ұлттық педагогикалық университеті
Казахский национальный педагогический университет имени Абая
Abai Kazakh National Pedagogical University

ХАБАРШЫ
ВЕСТНИК

«Филология ғылымдары»сериясы
Серия «Филологические науки»
Series «Philological Sciences»
№1(95), 2026

Алматы, 2026

Абай атындағы Қазақ ұлттық педагогикалық университеті

ХАБАРШЫ
«Филология ғылымдары» сериясы
№1(95), 2026 ж.

Шығару жиілігі – жылына 4 нөмір.
2000 ж. бастап шығады.

Бас редактор:
PhD, зерттеу қызметі және инновация жөніндегі проректоры **Сұлтан Е.**

Бас редактордың орынбасары:
филол.ғ.д., проф. **Абишева С.Д.**

Ғылыми редактор:
филол.ғ.д., проф. **Есенова К.У.**

Редакциялық алқа:
филол.ғ.к., қауымд. проф. **Сатемирова Д.А.**
филол.ғ.к., қауымд. проф. **Жиренов С.А.**
филол.ғ.д., проф. **Османова З.Ж.**
әл-Фараби ат. ҚазҰУ, филол.ғ.к., қауымд. проф. **Джолдасбекова Б.У.**
пед.ғ.д., проф., әл-Фараби ат. ҚазҰУ **Салханова Ж.Х.**
филол.ғ.д., проф., ҚазҰҚызПУ **Киынова Ж.К.**
PhD, қауымд. проф.м.а., Т.Жүргенов ат. Қазақ ұлттық өнер академиясы **Жалалова А.М.**
филол.ғ.д., проф., Ресей халықтар достығы университеті **Бахтикереева У.М.** (Ресей)
филол.ғ.д., доцент, Таулы Алтай мемлекеттік университеті **Алексеев П.В. (**Ресей)
филол.ғ.д., проф., Варминь-Мазур университеті **Киклевич А.К.** (Польша)
PhD, проф., Джордж Вашингтон университеті **Роллберг П. (**АҚШ)
PhD, проф., Орталық Ланкашир университеті **Табачникова О.М.** (Ұлыбритания)

Жауапты хатшы:
PhD, қауымд.проф. м.а. **Серикова С.К.**
Техникалық хатшы:
PhD, қауымд.проф. **Сабирова Д.А.**

© Абай атындағы Қазақ ұлттық педагогикалық университеті, 2026

Қазақстан Республикасының Мәдениет және ақпарат министрлігінде 2009 жылы мамырдың 8-де тіркелген №10109-Ж

Басуға 30.03.2026 қол қойылды.
Пішімі 60х84 1/8. Көлемі 18.25 е.б.т.
Тапсырыс 634.

050010, Алматы қаласы,
Достық даңғылы, 13.
Абай атындағы ҚазҰПУ

Абай атындағы Қазақ ұлттық педагогикалық университетінің «Ұлағат» баспасы

МАЗМҰНЫ
СОДЕРЖАНИЕ
CONTENT

ТІЛ БІЛІМІ

ЛИНГВИСТИКА

LINGUISTICS

Абдиева Г.М., Керимбаева С.Е. Метаязык цифровой эпохи: как «ключевые слова» формируют картину мира..... 5
Әбдиева Г.М., Керімбаева С.Е. Цифрлық дәуірдің метатілі: «кілт сөздер» дүниенің тілдік бейнесін қалай қалыптастырады
Abdiyeva G.M., Kerimbayeva S.E. Metalanguage of the digital age: how “keywords” shape the linguistic worldview

Базарбекова Д.М., Нуржанова А.С., Баймыш Л.Қ. Жастар тініндегі интернет-сленг: когнитивтік және социолингвистикалық сипаты.. 23
Базарбекова Д.М., Нуржанова А.С., Баймыш Л.Қ. Интернет-сленг в молодежном языке: когнитивные и социолингвистические характеристики
Bazarbekova D.M., Nurzhanova A.S., Baymysh L.K. Internet slang in youth language: cognitive and sociolinguistic characteristics

Каримова Д.Р., Жумагулова Б.С. Концептуальные метафоры с лексемой «тайна» в поздних произведениях И.Тургенева... 36
Каримова Д.Р., Жұмағұлова Б.С. Тургеневтің кейінгі еңбектеріндегі «құпия» лексемасымен байланысты ұғымдық метафоралар
Karimova D.R. Zhumagulova B.S. Conceptual metaphors with the lexeme “secret” in Turgenev's later works

Молдабекова С.А., Иргебаева А.Б. Специфика функционирования этнокультурной лексики в современной казахстанской прозе (на материале произведения Е.Турсунова «Мелочи жизни»)....................... 51
Молдабекова С.А., Иргебаева А.Б. Қазіргі қазақстандық прозадағы этномәдени лексиканың функционалдық ерекшеліктері (Е.Тұрсыновтың «Мелочи жизни» туындысының негізінде)
Moldabekova S.A., Irgebayeva A.B. Specificity of ethno-cultural vocabulary functioning in modern Kazakhstani prose (based on E.Tursunov’s work “Melochi zhizni”)

Казахский национальный педагогический университет имени Абая

ВЕСТНИК
Серия «Филологические науки»
№1(95), 2026 г.

Периодичность – 4 номера в год.
Выходит с 2000 года.

Главный редактор
PhD, проректор по исследованиям и инновациям **Сұлтан Е.**

Зам. гл. редактора
д.филол.н., проф. **Абишева С.Д.**

Научный редактор
д.филол.н., проф. **Есенова К.У.**

Редакционная коллегия:
к.филол.н., ассоц. проф. **Сатемирова Д.А.**
к.филол.н., ассоц. проф. **Жиренов С.А.**
к.филол.н., ассоц. проф. **Османова З.Ж.**
д.филол.н., проф., КазНУ им. аль-Фараби **Джолдасбекова Б.У.**
д.пед.н., проф. КазНУ им. аль-Фараби **Салханова Ж.Х.**
д.филол.н., проф. КазНацЖенПУ **Киынова Ж.К.**
PhD, и.о. ассоц.проф. КазНАИ им. Т.Жургенова **Жалалова А.М.**
д.филол.н., проф., РУДН **Бахтикереева У.М.** (Россия)
д.филол.н., доцент, Горно-Алтайский государственный университет **Алексеев П.В. (**Россия)
д.филол.н., проф., Варминьско-Мазурский университет **Киклевич А.К.** (Польша)
PhD, проф., Университет Джорджа Вашингтона **Роллберг П. (**США)
PhD, проф., Университет Центрального Ланкашира **Табачникова О.М.** (Великобритания)

Ответственный секретарь:
PhD, и.о. ассоц.проф. **Серикова С.К.**

Технический секретарь:
PhD, ассоц.проф. **Сабирова Д.А.**

© Казахский национальный педагогический университет им. Абая, 2026

Зарегистрировано
в Министерстве культуры и информации РК
8 мая 2009 г. №10109-Ж

Подписано в печать 30.03.2026 г.
Формат 60х84 $^{1}/_{8}$. Объем 18.25 уч-изд.л.
Заказ 634.

050010, г.Алматы,
пр. Достык, 13. КазНПУ им. Абая

Издательство «Ұлағат» Казахского национального педагогического университета им. Абая

ӘДЕБИЕТТАНУ

ЛИТЕРАТУРОВЕДЕНИЕ

LITERARY STUDIES

Bezborodova D.E., Kurmanbayeva D.T. Analysis of the artistic world of fantasy-novel (based on Cassandra Clare’s “Chain of Gold”).. 62
Безбородова Д.Е., Курманбаева Д.Т. Фэнтази-роман көркем әлемін талдау (Кассандра Клэрдің “Chain of Gold” негізінде)
Безбородова Д.Е., Курманбаева Д.Т. Анализ художественного мира фэнтези-романа (на материале “Chain of Gold” Кассандры Клэр)

Газизов Г.Д. Кемеңгер Қ.Р. Ахмет Байтұрсынұлы – көркем шығарма кейіпкері... 71
Газизов Г.Д. Кеменгер К.Р. Ахмет Байтурсынулы как персонаж художественного произведения
Gazizov G.D., Kemenger K.R. Akhmet Baitursynully as a character in fiction

Ибраева А.Д., Жүнісбек Н.Р., Сагынбекова Д.Б. Қазақ прозасының сахналық бейімделуі: инсценировка мен психологиялық интерпретация... 81
Ибраева А.Д., Жүнісбек Н.Р., Сагынбекова Д.Б. Сценическая адаптация казахской прозы: инсценировка и психологическая интерпретация
Ibrayeva A.D., Zhunisbek N.R., Sagynbekova D.B. Stage adaptation of kazakh prose: staging and psychological interpretation

Jiang Xuehua, Bai Xiaoyu The image of China in Russian literature... 90
Цзян Сюэхуа, Бай Сяоюй Орыс әдебиетіндегі Қытай бейнесі
Цзян Сюэхуа, Бай Сяоюй Образ Китая в русской литературе

ПЕДАГОГИКА МЕН ӘДІСТЕМЕ МӘСЕЛЕЛЕРІ

ПРОБЛЕМЫ ПЕДАГОГИКИ И МЕТОДИКИ

PROBLEMS OF PEDAGOGY AND METHODOLOGY

Aminova L.A., Saurbayev R.Zh, Yerekhanova F.T. Utilizing dramatic texts as a pedagogical tool for the instruction of dialogical communication.................................... 97
Аминова Л.А., Саурбаев Р.Ж., Ереханова Ф.Т. Диалогтық қарым-қатынасты бағалау үшін драматикалық мәтіндерді педагогикалық құрал ретінде пайдалану
Аминова Л.А., Саурбаев Р.Ж., Ереханова Ф.Т. Использование драматических текстов в качестве педагогического инструмента для обучения диалогической коммуникации

Abai Kazakh National Pedagogical University

BULLETIN
Series "Philological Sciences"
No. 1(95), 2026.

Periodicity – 4 issues per year.
Published since 2000.

Editor-in-chief
PhD, Vice-Rector for Research and Innovation **Sultan E.**

Deputy editor-in-chief
Doctor of Phil. Sciences, Prof. **Abisheva S.**

Scientific editor
Doctor of Phil. Sciences, Prof. **Essenova K.**

Editorial board
Candidate of Phil. Sciences, Assoc. Prof. **Satemirova D.**
Candidate of Phil. Sciences, Assoc. Prof. **Zhirenov S.**
Candidate of Phil. Sciences, Assoc. Prof. **Osmanova Z.**
Dr of Phil. Sciences, Prof., Al-Farabi Kazakh National University **Dzholdasbekova B.**
Doctor of Ped. Sciences, Prof., Al-Farabi Kazakh National University **Salkhanova Zh.**
Doctor of Phil. Sciences, Prof., Kazakh National Women's Teacher Training University **Kiynova Zh.**
PhD, Assoc. Prof., T. Zhurgenov Kazakh National Academy of Arts **Zhalalova A.**
Dr of Phil. Sciences, Prof., RUDN **Bakhtikireeva U.** (Russia)
Doctor of Phil. Sciences, Assoc. Prof., Gorno-Altaysk State University **Alekseyev P.** (Russia)
Dr of Phil. Sciences, Prof., University of Warmia and Mazury **Kiklewicz A.** (Poland)
PhD, Prof., George Washington University **Rollberg P.** (USA)
PhD, Prof., University of Central Lancashire **Tabachnikova O.** (The United Kingdom)

Executive Secretary
PhD, Assoc. prof. **Serikova S.**

Technical Secretary
PhD, Assoc. prof. **Sabirova D.**

©Abai Kazakh National Pedagogical University, 2026

Registered in the Ministry of Culture and Information of the Republic of Kazakhstan
8 May 2009 No10109-Zh/Ж

Signed in print 30.03.2026.
Format 60x84 1/8. Volume 18.25
teaching and publishing lists. Order 634.

050010, Almaty, Dostyk Avenue 13,
Abai KazNPU

Publishing House "Ulagat" of the Abai Kazakh National Pedagogical University

Berdaliyeva D.A., Manaliyeva A.Zh. Communicative competence formation based on authentic song material........... 104
Бердалиева Д.А., Маналиева А.Ж. Шынайы ән материалы негізінде коммуникативтік құзыреттілікті қалыптастыру
Бердалиева Д.А., Маналиева А.Ж. Формирование коммуникативной компетенции на основе аутентичного песенного материала

Куттубаева И.К., Абилова Б.А., Сейткамалова А.А. Академическое письмо студентов как форма освоения норм русского языка.. 111
Куттубаева И.К., Абилова Б.А., Сейткамалова А.А. Студенттердің академиялық жазуы орыс тілінің тілдік нормаларын меңгерудің тиімді формасы ретінде
Kuttubayeva I.K., Abilova B.A., Seitkamalova A.A. Academic writing of students as a form of mastering the norms of the Russian language

Sambetov Y.S., Semen Y.S. AI-supported feedback and progress assessment in ELF: pedagogical possibilities and challenges.. 120
Самбетов Е.С., Семен Е.С. ЖИ арқылы ағылшын тілін шет тілі ретінде оқытудағы прогреске кері байланысы мен бағалауы: педогогикалық мүмкіндіктер мен мәселелер
Самбетов Е.С., Семен Е.С. Обратная связь и оценка прогресса в преподавании английского как иностранного языка с использованием ИИ: педагогические возможности и проблемы

Tukhtakulova A.Zh., Agabekova B.N. Pedagogical conditions for third language acquisition.................................... 127
Тухтакулова А.Ж., Агабекова Б.Н. Үшінші тілді үйренудің педагогикалық шарттары
Тухтакулова А.Ж., Агабекова Б.Н. Педагогические условия для изучения третьего языка

АУДАРМАТАНУ

ПЕРЕВОДОВЕДЕНИЕ

TRANSLATION STUDIES

Молдагали М.Б., Абишева С.Д., Сабирова Д.А. Теория и практика перевода поэтического текста............................ 133
Молдағали М.Б., Абишева С.Д., Сабирова Д.А. Поэтикалық мәтінді аударудың теориясы мен практикасы
Moldagali M.B., Abisheva S.D., Sabirova D.A. Theory and practice of poetic text translation

Біздің авторлар... 140
Наши авторы.. 142
Our authors... 144

6. Akhmetzhanova Z.K. (2010). Ocherki po natsional'noi kontseptologii [Essays on national conceptology]. Almaty: Eltanym, - 148 p. [in Russian]

7. Rybal'chenko T.L. (2012). Obraznyi mir khudozhestvennogo proizvedeniya i aspekty ego analiza [Figurative world of a literary work and aspects of its analysis]. Tomsk: Izdatel'stvo Tomskogo universiteta, - 130 p. [in Russian]

8. Kondakov B.V., Popkova T.D. (2011). Khudozhestvennyi mir literatury i fenomen detskogo mirosoznaniya stat'ya pervaya [The artistic world of literature and the phenomenon of children's worldview. Article one]. Vestnik Permskogo universiteta. Rossiiskaya i zarubezhnaya filologiya, 4, 130-143. Retrieved from https://cyberleninka.ru/article/n/hudozhestvennyy-mir-literatury-i-fenomen-detskogo-mirosoznaniya-statya-pervaya [in Russian]

9. Nasriddinov D. (2023). Fantasy genre and its scientific interpretation in theoretical views. Zarubezhnaya lingvistika i lingvodidaktika, 56-62. DOI: https://doi.org/10.47689/2181-3701-vol1-iss2-pp56-62

10. Manna Mostaghim (2022). Zan, Zendegee, Āzādee: the women at the sharp end of resistance in Iran. Shado. Retrieved from https://shado-mag.com/articles/act/zan-zendegee-azadee-the-women-at-the-sharp-end-of-resistance-in-iran/ (date of access: 28.10.2025).

ҒТАМР 17.82.30 10.51889/2959-5657.2026.95.1.006

***Газизов Г.Д.[1], Кемеңгер Қ.Р.[2]**

[1,2]Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университеті
Астана, Қазақстан
**e-mail: gibrat_01mail.ru*
e-mail: kkemenger@mail.ru

АХМЕТ БАЙТҰРСЫНҰЛЫ – КӨРКЕМ ШЫҒАРМА КЕЙІПКЕРІ

Аңдатпа

Мақалада Ұлт ұстазы А.Байтұрсынұлының көркем әдебиеттегі бейнесіне сипаттама беріледі. XX ғасырдың басы мен XXI ғасырдың басына дейнгі кезең қамтылған. XX ғасырдың алғашқы ширегінде жазылған шығармалардың ішінен арнау өлеңдер, эпиграммалар, поэмалар қаралды. 30-40 жылдарда жазылған туындылардың ішінен повестер, драмалық пьесалар, романдар көбірек назарға алынды. Алғашқы кезеңде жазылған поэзиялық туындылардағы автор позициясы, көркем шығармадағы идея мен ойдың тереңдігіне зер салынды. Қаламгерлердің ақындық шеберлігі талданды. Екінші кеңестік кезеңде жазылған шығармалардағы саяси реңк пен дәуір ерекшелігі көрініс берген тұстарға талдау жұмысы жүргізілді. Осы сәтте тәуекелге бел буып, тарихи шындықты боямасыз суреттеуге тырысқан жазушылардың еңбегі бағаланды. Саяси себептермен көркемдік шешімді өзгеше қабылдаған авторлардың тұжырымы негізге алынды.

Арнау өлеңдердегі кейіпкер бейнесі талданды. Көркем шығармада жағымды және жағымсыз образдардың ерекшеліктеріне көңіл бөлінді. Осы тақырып аясында ізденіс жүргізген зерттеушілердің пікірлеріне назар аударылды. Ғалымдардың тұжырымдары тақырып аясын кеңейтуде маңызды рөл атқарды. Мақалада А.Байтұрсынұлы жайлы жазылған шығармалар хронологиялық ретпен талданып берілген.

Түйін сөздер: көркем бейне, тарихи тұлға, Алаш қайраткерлері, Кеңес үкіметі, таптық көзқарас, саяси реңк, драма

***Газизов Г.Д.[1], Кеменгер К.Р.[2]**

[1,2]Евразийский национальный университет имени Л.Н. Гумилева
Астана, Казахстан
**e-mail: gibrat_01mail.ru*
e-mail: kkemenger@mail.ru

АХМЕТ БАЙТУРСЫНУЛЫ КАК ПЕРСОНАЖ ХУДОЖЕСТВЕННОГО ПРОИЗВЕДЕНИЯ

Аннотация

В статье даётся характеристика художественного образа Учителя нации А.Байтурсынова в художественной литературе. Охватывается период от начала XX века до начала XXI века. Из произведений, написанных в первой четверти XX века, рассматриваются посвящения, эпиграммы, поэмы. Среди произведений 30-40-х годов особое внимание уделено повестям, драмам и романам. В поэтических произведениях раннего периода акцент сделан на авторскую позицию, глубину идеи и замысла. Анализируется поэтическое мастерство писателей. В произведениях советского периода рассматриваются политическая окраска и особенности эпохи. Оценивается труд писателей, которые, рискуя, стремились передать историческую правду без прикрас. Основой послужили выводы авторов, принявших иное художественное решение по политическим причинам.

Обобщены общие черты всех художественных произведений, опубликованных в период независимости. Во всех произведениях заметна последовательность авторов и глубокое понимание темы. Проанализирован образ героя в посвящениях. Особое внимание уделено различиям положительных и отрицательных образов в художественных произведениях. Учтены мнения исследователей, занимавшихся данной темой. Выводы учёных сыграли важную роль в расширении тематических рамок. В статье произведения, посвящённые А.Байтурсынову, проанализированы в хронологическом порядке.

Ключевые слова: художественный образ, историческая личность, деятели Алаша, советская власть, классовый подход, политическая окраска, драма

***Gazizov G.D.[1], Kemenger K.R.[2]**

[1,2]L.N. Gumilyov Eurasian National University
Astana, Kazakhstan
**e-mail: gibrat_01mail.ru*
e-mail: kkemenger@mail.ru

AKHMET BAITURSYNULIY AS A CHARACTER IN FICTION

Abstract

The article provides a description of the literary image of the national teacher A. Baitursynuly in fictional literature. The period covered ranges from the early 20th century to the early 21st century. Among the works written in the first quarter of the 20th century, dedicatory poems, epigrams, and epics were examined. In the works of the 1930s-1940s, particular attention was paid to novellas, dramatic plays, and novels. The author's perspective, as well as the depth of thought and ideas in early poetic works, were carefully analyzed. The poetic craftsmanship of the writers was also discussed. In works from the Soviet era, the political tone and characteristics of the time were explored. The efforts of authors who boldly tried to portray historical truth without embellishment were acknowledged. The conclusions of those writers who, due to political reasons, took a different artistic approach were taken into account.

Common features of all fictional works published during the period of independence were highlighted. Across these works, the consistency of the authors and their deep understanding of the topic were evident. The image of the character in dedicatory poems was analyzed. Attention was paid to the distinct features of positive and negative characters in fictional texts. The views of researchers who studied this topic were considered. The scholars' conclusions played an important role in broadening the thematic scope. The article analyzes works written about A. Baitursynuly in chronological order.

Keywords: literary image, historical figure, Alash activists, Soviet government, class-based approach, political tone, drama

Кіріспе. Көркем шығармадағы тарихи тұлғаның бейнесі – әдебиеттану ғылымындағы өзекті әрі күрделі зерттеу нысандарының бірі. Әдеби туындыларда тарихи тұлғаларды көркем бейнелеу арқылы жазушылар тек өткенді сипаттап қана қоймай, сол дәуірдің қоғамдық-саяси жағдайын, рухани келбетін де көрерменге немесе оқырманға жеткізе алады. Бұл – тарихи жадыны сақтау, ұлттық рухты нығайту жолындағы маңызды құралдардың бірі.

Қазақ әдебиетіндегі тарихи шығармалар – мазмұндық, көркемдік, идеялық жағынан аса бай жанрлардың қатарында. Әсіресе, XX ғасырдың басынан бастап тарихи тақырыптағы шығармалар жаңа қарқынмен дами бастады. Бұл кезеңде елдің саяси, әлеуметтік өмірінде үлкен өзгерістер орын алды. Қазақ қоғамы ұлт-азаттық күреске бет бұрып, тарихи сахнаға Алаш арыстары сынды қайраткерлер шықты. Осы тұста әдебиет те өз миссиясын тереңірек сезіне отырып, тарихи тұлғалардың өмірі мен күресін арқау еткен өлеңдер, поэмалар, драмалар дүниеге келе бастады. Уақыт өте келе тарихи тақырып кең құлаш жайып, көлемді прозалық жанрларға – повестер мен романдарға ойысты.

Зерттеуімізге арқау болған Ахмет Байтұрсынұлы – қазақ халқының рухани көсемі, ұлт ұстазы атанған аса ірі тарихи тұлға. Ол – өз заманының ағартушысы, тіл білімінің негізін қалаушы, реформатор, әрі күрескер қайраткер. Сондықтан оның бейнесін көркем шығармаларда бейнелеу – автордан үлкен жауапкершілік пен шеберлік талап етеді. Әдебиеттегі А.Байтұрсынұлының бейнесін талдау арқылы біз тек оның өмір жолын ғана емес, сол дәуірдің тарихи болмысын, халықтың арман-үмітін, күресін де тереңірек түсіне аламыз.

Осы орайда, А.Байтұрсынұлының әдеби бейнесін зерттеу – тарихи сананы жаңғыртуға, жас ұрпақтың тарихи танымын қалыптастыруға, ұлттық болмысты терең түсінуге бағытталған маңызды қадам болмақ.

Ахмет Байтұрсынұлы – XX ғасырдың басында өмір сүрген қазақ халқының біртуар перзенті, қазақ зиялыларының көшбасшысы, ұлттың рухани көшін бастаған көрнекті қайраткер. Ол – ақын, аудармашы, ғалым-лингвист, ағартушы, публицист, ұлт ұстазы атанған ірі тұлға. Оның қазақ халқының мәдениеті мен білім беру саласындағы сіңірген еңбегі ұшан-теңіз. Ел арасындағы зор беделі мен білімділігі арқасында Ахаң қарапайым ауыл мектебінің мұғалімінен бастап, ұлттық деңгейдегі реформа жасаушы, тұтас бір халықтың рухани тірегіне айналды.

Әдістер мен материалдар. Зерттеу барысында қолданылған әдіс-тәсілдер ішінде аналитикалық (талдамалы) әдіс тиімді нәтиже берді. Бұл әдіс арқылы көркем әдебиеттегі А.Байтұрсынұлы бейнесін жан-жақты ашуға, авторлардың шығармада көтерген идеялары мен астарлы ойларын терең түсінуге мүмкіндік туды. Әдеби кейіпкердің суреттелу деңгейіне, тарихи дәлдікке, көркемдік құралдар арқылы берілген рухани болмысына баса мән берілді.

Сондай-ақ, салыстырмалы-тарихи әдіс те кеңінен қолданылды. Бұл тәсіл арқылы шығармалардың жазылу дәуірі мен тарихи контексті ескеріліп, сол кезеңнің саяси-әлеуметтік жағдайы мен әдеби үдерістегі орны нақты анықталды. А.Байтұрсынұлының өмір сүрген заманы, күрескерлік жолы мен ағартушылық қызметі әдеби шығармаларда қалай көрініс тапқаны осы әдіс арқылы сараланды.

Анализ жасау барысында авторлар қозғаған тақырыптардың өзектілігіне, көркемдік шешімдеріне, образ сомдаудағы ерекшеліктерге көңіл бөлінді. Жекелеген көркем

туындыларды мазмұндап беруден гөрі, сол шығармаларда берілген идея мен көркемдік концепцияға тереңірек үңілу маңызды деп есептелді. Бұл тәсіл зерттеу нысанының мәнін ашуға ықпал етті. Сонымен қатар, синтез жасау арқылы әр түрлі шығармалардағы ортақ идеялар мен концептуалдық бағыттар біріктіріліп, ғылыми мақала мазмұнының тұтастығы қамтамасыз етілді.

Нәтижелер және талқылау. Ахмет Байтұрсынұлының өмір жолы – қазақ елінің азаттыққа ұмтылған күресінің айнасы іспеттес. Ол білім саласында жаңа әдістемелер енгізіп, қазақ әліпбиін түзді, тұңғыш рет қазақ тілінің ғылыми грамматикасын жасап, ұлттық баспасөздің негізін қалады. 1913 жылы «Қазақ» газетін шығаруы арқылы елге ақпарат таратудың, саяси ой қалыптастырудың, ұлттық сананы оятудың жаңа белесін ашты. Оның «Маса», «Қырық мысал» сияқты еңбектері арқылы халықты оятуға, надандықтан арылтуға бағытталған ағартушылық идеялары бүгінгі күнге дейін өз маңызын жоғалтқан жоқ. Алайда осындай ел үшін еңбегі сіңген тұлғаның тағдыры кеңестік биліктің қыспағында қасіретке ұшырады. XX ғасырдың 30-жылдарындағы саяси қуғын-сүргіннің нәтижесінде Ахмет Байтұрсынұлы «халық жауы» деп танылып, жазықсыз қудалауға түсті. «1937 жылы Ұлы тазарту кезінде Байтұрсынов «буржуазиялық ұлтшыл» деп айыпталып, сотсыз үкімге тартылды» [1, 923]. Сол кезден бастап оның есімін атауға, мұрасын зерттеуге және шығармаларын жариялауға тыйым салынды. Бұл туралы профессор Ы.Құттымұратова: «Коммунистік-тоталитарлық жүйенің қылышынан қан тамып тұрған кезінде Ахмет Байтұрсынұлының есімін атауға тыйым салынғаны белгілі. Сөйтіп, 70 жыл бойы Ақаңның рухани мұралары мен оның есімі тарихтан алынып тасталды» [2, 56], – деп жазады.

Кеңестік цензура мен тоталитарлық жүйе Ахметтің ұлттық мұрасын ел жадынан өшіруге тырысқанымен, ұлт санасынан оны мүлде өшіре алмады. Ақыры тарихи әділет салтанат құрып, 1988 жылы Ахмет Байтұрсынұлының есімі толық ақталды. Бұл оқиға – қазақ тарихындағы маңызды бетбұрыстардың бірі болды. «1988 жылы 28 желтоқсанда Қазақстандағы КОКП Орталық Комитеті Мағжан Жұмабаев, Ахмет Байтұрсынов, Жүсіпбек Аймауытов және олардың әдеби шығармаларын ақтау қаулысын жариялады» [3, 94]. Сол кезден бастап Алаш арыстарына, соның ішінде Ахмет Байтұрсынұлына да әділ тарихи баға беріліп, ғылыми-зерттеу жұмыстары жүргізіле бастады. Оның есімі мектептерге, көшелерге, оқу орындарына берілді, еңбектері қайта жарық көріп, ұлт мұрасына айналды.

Бүгінде Ахмет Байтұрсынұлы – тек қазақ халқының ғана емес, күллі түркі жұртының мақтанышы. Оның ұлт үшін жасаған еңбегі – ертеңгі ұрпаққа үлгі, тағылым мектебі. Осы ғылыми жұмыс барысында Ахаңның өмір жолы мен рухани мұрасын жан-жақты саралап, оның ұлт тарихындағы орны мен мәнін ашып көрсету – басты мақсатымыз болмақ.

А.Байтұрсынұлының көркем әдебиеттегі бейнесі – қазақ әдебиеттану ғылымында маңызды зерттеу нысанына айналған тақырыптардың бірі. Бұл бағытта Т.Жұртбай, С.Жұмағұл, Г.Орда сынды әдебиеттанушы ғалымдардың еңбектерінде терең зерделеулер жүргізілген. Аталған зерттеушілердің ғылыми еңбектері А.Байтұрсынұлы тұлғасының әдеби бейнесін ашуда бағыт-бағдар ретінде пайдаланылды. Зерттеу жұмысы барысында олардың пайымдарына сүйене отырып, тұжырымдар жасалды.

Мақаланы жазу барысында А.Байтұрсынұлымен рухани үндестікте болған, қазақ әдебиетінің көрнекті өкілдері – С.Торайғырұлы, М.Жұмабаев, С.Сейфуллин, Б.Майлин, С.Мұқанов, І.Есенберлин сынды қаламгерлердің шығармашылығына назар аударылды. Бұл қаламгерлер өз туындыларында Алаш арыстарының өмірі мен күресін бейнелеу арқылы Ахмет Байтұрсынұлының қоғамдық-саяси және рухани болмысын ашуға күш салған.

Ел арасындағы шексіз абыройы мен ұлтқа сіңірген еңбегінің арқасында ұлт ұстазы атанған белгілі мемлекет және қоғам қайраткері, Алаш арысы, ғалым, ақын әрі аудармашы Ахмет Байтұрсынұлының көркем әдебиеттегі образы оқырман назарын аудартпай қоймайды. Қайраткер бейнесі өзінің үзеңгілестерімен бірге С.Торайғырұлының «Таныстыру» поэмасында кездеседі:

...Дулатов, Байтұрсынов, Бөкейханов
Білемін бұл үш ердің айтпай жайын.
Кешегі қара күнде болмап па еді,
Бірі - күн, бірі - шолпан, бірі - айым...» [4, 64].

Осы тұста қарапайым қазақ пен оқыған қазақ арасында өткен диалогта қарапайым қазақ А.Байтұрсынұлын «шолпанға» теңегенін байқау қиын емес. Демек, А.Байтұрсынұлының көзі тірісінде қарапайым халық арасында зор беделге ие болғаны айдан анық көрінеді.

1918 жылдың жаз айында А.Байтұрсынұлы, Р.Мәрсекұлы, М.Дулатұлы, С.Аманжолұлы бастаған Алаш қайраткерлері Шәуешек қаласында тұратын қандастарымызбен кездесуге аттанады. Сапар барысында Ахмет пен Міржақып халықпен кездесіп, Алашорда үкіметінің іске кіріскенін мәлімдейді. Мұны естіген Абайдың шәкірті, әнші әрі сазгер Ә.Найманбайұлы «Алашқа» атты көлемді дастанын арнайды. Мұнда ақын А.Байтұрсынұлының соңынан еретін жұрттың жоқтың қасы екенін айтып, өкінішін білдіреді. Осылайша Ахметке қолдау білдіріп, мынадай өлең жолдарын шығарады:

«...Алашым, басың көтер қарап жатпай,
Ғылым ізде ғұмырыңды босқа сатпай.
Ғылыммен неше түрлі кеме жасап,
Еуропа жүрген жоқ па суға батпай...
...Ахмет «40 мысал деп сөз шығарды,
Оны жай өлең көрдің сынап бақпай.
Толғансаң түсінер ең түйін сөзін,
Тентіреп жүргеніңше таңың атпай.
Ғаламдықты тастасаң ғылым іздеп,
Ұмтылсаң қалмас едің сірә таппай...» [5, 34].

Дарынды ақын Әсет Найманбайұлының жазған осы өлең жолдарынан Ахмет Байтұрсынұлының халықты ғылым мен білімге шақырғанын ашық айтады. Осы арқылы ұлт ұстазының айтқан өсиетіне құлақ асуға үндейді.

Ахметтің көзі тірісінде ниеттес інісі Мағжан Жұмабаев (1893-1938) өзінің бір эпиграммасын арнайды.

«<u>Ахмет Байтұрсыновқа</u>
Ақаң, Ақаң,
Тілек-батаң аққа жақ,
«Я, жаппар хақ,
Мен шын нахақ», -
Де де жат...» [6, 215].

1927 жылы қоғам қайраткері, ақын, жазушы С.Сейфуллиннің «Тар жол, тайғақ кешу» романы жарық көреді. Шығарма кеңестік идеологияға негізделіп жазылса да, ең үлкен артықшылығы – Алаш зиялыларының 1917 жылы 5-13 желтоқсанында ІІ Жалпықазақ құрылтайында Алаш-Орда үкіметін жасақтап, Ә.Бөкейханның үкімет төрағасы болып сайлануы жайлы алғашқы тарихи деректердің бір жерге топтастырылуы. Мұнда съезде қаралған мәселелер, қатысқан азаматтардың есімдері, съезд қаулылары және өзге де кеңестік дәуірде оқып-білуге, зерттеуге тыйым салынған маңызды тарихи оқиғалар мен басылымдардың тізімі берілді. Осы тұрғыдан алғанда С.Сейфуллинің «Тар жол, тайғақ кешу» романы - таптырмас материалдардың жиынтығы. Жазушы А.Байтұрсынұлы редакторық еткен «Қазақ» газетіне арнайы тоқталып өткенді жөн санайды: «Қазақ» газетінің қоғамда атқарған рөлі турасында жазушы былай дейді: *«Алыс болса да, жалпы Қазақстанға құлақ «орталық»*

болуға тырысып күйін бұрып беріп отыруға тырысқан Орынбордағы «Қазақ» газеті еді. Жалпы қазақ оқығандарының рухына жел беруге әрекет қылып отырған «Қазақ» газеті еді» [7, 59].

Әрине, Сәкеннің «Тар жол, тайғақ кешуінде» Алаш арыстарына қатысты кереғар көзқарастың кезігетінін жоққа шығара алмаймыз. Сонда-дағы С.Сейфуллин осы шығармасында Ахмет Байтұрсынұлының «Алаш-Орда» оқу-ағарту комиссиясының төрағасы болып сайланғанын және «Қазақ» газетінің бас редакторы болғаны жөнінде мәлімет келтіреді. Сонымен қатар, 1923 жылы Ахметтің 50 жасқа толған мерейтойында Сәкен мақала жазып («Еңбекші қазақ», 1923 жыл қаңтар), Алаш арысына шынайы баға береді: *«...Өзге оқыған мырзалар шен іздеп жүргенде, қорлыққа шыдап, құлдыққа көніп, ұйқы басқан қалың қазақтың ұлт намысын жыртып, ұлттың арын жоқтаған патша заманында жалғыз-ақ Ахмет еді...».*

Сәкентанушы ғалымдардың пікірінше де, Сәкен Ахметке өзінің шығармаларында бір рет те тіл тигізбеген: *«Сәкен Сейфуллин өзінің «Тар жол, тайғақ кешу» роман-эссесінде Ахмет Байтұрсыновтың атын атап, түрін түстеп, артық сөз айтпайды»* [8, 191].

Демек, С.Сейфуллин Ахметтің ұлтқа сіңірген еңбегін жоғары бағалағанына ешқандай күмән келтіре алмаймыз.

Саяси репрессиялар күшейген тұста қазақ зиялыларының басына бұлт төнгені тарихтан белгілі. 1928 жылы А.Байтұрсынұлы бастаған Алаш қайраткерлерінің жаппай қуғын-сүргінге ұшырап, темір тордың ар жағынан бір-ақ шыққанын сөзімізге дәлел бола алады. Осындай күрделі кезеңде Ахметтің жеке басына саяси айыптаулар тағылып қана қоймай, әдебиеттегі көркем бейнесіне де шабуыл жасалды. Кеңес дәуірінде өмір сүрген жазушылардың шығармаларында бұл құбылыс кең етек жайды. Алаш ардақтыларына қиын-қыстау заман тумай тұрған кезде олармен тығыз қарым-қатынаста болған сөз зергері Б.Майлиннің (1894-1938) шығармашылығында біраз саяси реңкі бар тұстарды байқауға болады. Б.Майлин кеңес кезеңінде өмір сүргендіктен, 1927-1938 жылдары Алаш арыстарын әдебиетте жаппай қаралау дәуірінен құтыла алмады. Тіпті өзі де кейінірек қудалауға ұшырап, барша қазақ зиялыларымен бірге ату жазасына кесілгені мәлім. Сонда да қанды 1937-1938 жылдарға дейін жазылған Б.Майлиннің «Батыр большевик» повесіне тоқталуға мәжбүрміз.

«Батыр большевик» повесі тарихи кезеңді суреттегенмен, тарихи шындыққа қатысы шамалы екенін бірден айқындап алғанымыз жөн. 1936 жылы Кеңес үкіметінде бұрынғы азамат соғысына қатысып құрбан болған тұлғаларды аяқ-астынан насихаттау үдерісі жүеге асып жатты. Мәскеуде азаматтық соғыстың құрбаны В.Чапаевқа құрмет көрсетіліп, кинофильм түсірілді, көркем шығармалар мен естелік мақалалар жазылды. Алматыда қазақ жерінде кеңестер билігін орнатуға белсенді атсалысқан Амангелді Имановты (1873-1919) ұлықтау науқаны басталып кетті. Алдымен, 1916 жылғы көтерілістің 20 жылдығына орай деген желеумен, «Амангелді» фильмі, пьесасы жазылды. Іс жүзінде, бұл әрекеттер А.Имановты мадақтау емес, Алаш қайраткерлерін жаппай қаралауға бағытталғаны тек уақыт өте келе байқалды. Ал, сол дәуірде үкімет таратқан барлық ақпарат шындық болып есептелді, қазақ зиялыларына жағылған күйе де қалың көпшілік пен ғылыми ортаға ақиқат болып көрінді.

Сонымен, «Батыр большевик» повесі А.Имановтың батыл әрекеттерін суреттеуге бағытталды. Шығарманың басынан оқыған тұста бірден саяси реңкі анық байқалады. Жазушының әдетте жазатын шығармаларына мүлде ұқсамайтыны, оның стиліне келмейтіні де анық аңғарылды. Б.Майлиннің осыған дейін жазылған «Күлпаш», «Шұғаның белгісі» сияқты классикалық дүниелерінің қасында «Батыр большевик» өзінің шикілігі мен асығыс жазылғанымен көзге көрінеді. Повестің «Батыр Сардарбек» атты бөлімінде 1916 жылы Торғай өлкесінде орын алған көтеріліс төңірегінде болған әңгімелер қозғалады. Негізгі мәселе – осы көтеріліске қатысты Алаш арыстарының ұстанымы туралы сөз қозғау. Бас кейіпкер Аманкелді халықты көтеріліске біріктіруші жасампаз әскербасшы түрінде көрінеді. Ал, «халықты қанаушы» антагонист кейіпкерлер қатарында Әлихан, Ахмет пен Міржақыптың есімдері аталады. Антагонисттер шығармада халық арасына іріткі салып, Ресейлік патша үкіметіне қазақ жігіттерін ұстап беруге тырысқан биліққұмар, ақшаға құныққан қаныпезерлер бейнесінде суреттеледі. Шығармадан қысқа үзінді келтіреміз:

«Ахмет, Мыржақыптар тек өкілдерді ұстап алып, соларды үгіттеумен ғана тынған жоқ. «Қазақ» газеті 15-жылдан бастап «қазақ атты әскер бола ма, жаяу әскер бола ма» деген үлкен пікір алысу науқанын ашып еді, оның арғы түбі ақ патшаға 16-жылдың июнь айынан бастап патша түскенше қозғалыспен алысып жатты. Әлихан, Ахмет, Мыржақып үшеуі қол қойып, әуелі былай деп жариялады:

«Көтерілген елдер бізді де осы бұзақылықты жақтайды деген өсек таратып жүрген көрінеді. Біздің атымызды сатып, бізді де патшаға қарсы деп көрсетіп, бүкіл қазақ елін соңдарына еріткілері келетін көрінеді. Бұл өтірік, бұған нанбаңдар» («Қазақ» газеті, 191-саны)...» [9, 312].

Келтірілген үзіндіден, 1916 жылы Әлихан, Ахмет, Міржақыптарды көтеріліске қарсы шығып қана қоймай, Ресейдің ақ патшасына адал қызмет еткендер қатарында болғанын байқаймыз. Іс жүзінде, қалай болғанын тарихшылар мен әдебиетшілер зерттеулеріне қарасақ, Алаш қайраткерлерінің шынайы бейнесіне көзіміз жетеді. 1916 жылғы көтеріліске Алаш қайраткерлінің ұстанымы – халықты патшаның жазалау отрядынан аман сақтап қалу еді. «Қазақ» газеті арқылы А.Байтұрсынұлы, М.Дулатұлы сияқты зиялылар патшаның әскеріне қарсы қан төкпеуге, бүлік пен тонаушылықты тоқтату жөнінде үндеулерін жолдайды. Ақыры, ер-азаматтарды қара жұмысқа алып кеткенін білген кезде, Әлихан, Міржақып бастаған зиялылар қоса аттанып, қазақ жұмысшыларының елден жырақтағы тұрмыстық мәселелерін шешумен айналысады. Бұл айтылған мәселенің барлығы тарихи тұрғыдан дәлелденіп, бүгінгі күні мектеп оқулықтарына еніп үлгерген тәуелсіз қазақ елінің тарихы екенін білеміз. Ал, «Батыр большевикте» айтылған көзқарасқа келсек, бұл сол кездегі кеңес билігінің Алашқа жасаған қиянаты деуге толық негіз бар. Бұл шығарма арнайы саяси тапсырыспен жазылғаны байқалады, бірақ жазушы Б.Майлинді бұл істе кінәлі деп айтуға келмейді. Оған себеп, жоғарыда аталғандай, бұл повесь жазушының өздігінен ізденіп, осы тақырыпқа қызығушылық танытып, арнайы дайындықпен және көркемдік ерекшелігі тұрғысынан шоқтығы биік туындысы емес. «Батыр большевик» – бар-жоғы кеңестік жалған идеологияның шикі жемісі ғана. Қаншалықты әлсіз шығарма болса да, елемеу кетуге болмады, себебі бұл туынды еліміздің барлық кітапханаларында көпшілікке арналған қорында тұр. Бұл шығармада А.Байтұрсынұлының жеке басы қанша қараланса да, тәуелсіздік тұсында тұлғаның тарихтан өз орнын алып жатқанына көзіміз жетті.

Ахмет Байтұрсынұлының ақындық шеберлігі мен аса дарындылығы шетелде туып-өскен қандас ақын Таңжарық Жолдыұлының (1903-1947) шығармашылығында да көрініс тапқан:

«Ахмет атын бұзып, болды «Маса»,
Сөз жазды қос тыртысты, беті таса.
«Ұйқыңды ызылдасам, бөл» деп еді,
Көрмедім, ұққан адам оны да аса.
«Сықылды сынық бұтақ төмендемей,
Жұлғызба жемісіңді» - деді, «Жаса!»
Қайтесің оны да ел тыңдамаса...» [5, 104].

Таңжарықтың үзіндісі жоғарыда аталған Әсеттің өлеңімен үндес келетіні анық байқалады. Демек, Т.Жолдыұлы да Алаш қайраткерлерінің көзқарастарын қолдап, әсіресе, Ахметтің «маса болып ызыңдап», халықтың отарлық бұғаудан құтылуға шақырғанын мәлімдеп отыр.

Кеңес қазақ әдебиетінің патриархы атанған Сәбит Мұқановты (1900-1973) шығармашылығына бұл тұста ат басын бұрмау үлкен қателік болар еді. Оған себеп С.Мұқанов Алашорда тақырыбының жілігін шағып, майын ішкен зор майталманы болды десек, артық айтқанымыз емес. Бүгінгі таңда Сәбиттің кейбір пікірлері мен ойларын көзімен шолып қалған оқырман қауым үшін оның Алаш жайлы жазғандарына сараптаманың қажет екенін анық аңғартты. Жазушы қазақ зиялыларының көзін көргенін жақсы білеміз. Кейбір жазбаларындағы Алаш арыстарына берген бағаларын өзінің таптық күресте «байшыл-

ұлтшылдарды» қолдамағаны не дұрыс түсінбегені деп білеміз. Сәбитті жазғыру, қаралау мақсатында емес, шын мәнінде жазушының ойларына көңіл бөлу ендігі мақсатымыз болмақ. Бастамас бұрын, сәбиттанушы Қ.Ергөбектің пікіріне зер салайық: « *«Жұмбақ жалау» әуел бастан тап тартысына құрылған шығарма. «Өмір мектебі» мемуарлық шығармасында да автор Қазақ республикасының отыз-қырық жылдық саяси өмірін таптық тұрғыдан әңгімелейді. Сол себептен де өзі бала жасында көп жақсылық көрген Нұртаза, Абылай қажы секілді ауқатты кісілердің қадір-қасиетін тартына баяндаған. Сол себептен де* ***А.Байтұрсынов****, Ә.Бөкейханов, С.Қожанов, М.Жұмабаев секілді қайраткерлерді ұнамсыз кейіпкер райында, іс-әрекеттерін өсіре типтендіріп көрсетті...*» [10, 195].

Осы пікір арқылы мынадай тұжырымға келуге болады: С.Мұқанов кеңестер билігінің таптық күресті жеңіп, қара халыққа теңдік әперу мифіне шынайы сенім білдіргені анық. Сәбит өзі де қарапайым отбасыда дүниеге келген, жоқшылықта өмір сүрген. Есейген тұсында жаңа үкімет орнап, әділдік пен бақыт әкелеміз десе, сенбеу мүмкін емес көрінген. Сол себепті қаламгердің көптеген шығармасынан кеңестік идеологияның салқыны сезіледі.

Бізді қызықтырып, арнайы тоқталуды қажет еткен туынды - «Өмір мектебі» мемуарлық трилогиясы. Бұл шығарманы жазуды Сәбит 1930 жылдары бастаған, 1960 жылдардың басында аяқтаған. Сонда 30 жылға жуық уақытын арнаған көлемді эпикалық мұрасына айналған. Әрине, бүгінгі таңда бұл трилогияны сүйіп оқитын оқырман азайды, себебі автор көтерген көптеген мәселелер өзінің өзектілігін жойғандай көрінеді. Дегенмен, шығарманы толық оқымай, сәбиттанушылардың зерттеулеріне де зер салмастан, шығармалдан «ыңғайлы» үзінділерді келтіре сала С.Мұқановты «Алашорданың жауы» деп баға беріп жүрген зерттеушілерді де көріп жүрміз. Бұған қатысты айтарымыз, біріншіден, мемуарлық шығарманы тарихи шындық есебінде толық қабылдауға болмайды, екіншіден, автордың жазғандарын оның өмірлік позициясы тұрғысынан да бірден бағалай салған да біржақтылыққа алып келуі мүмкін. Шығарманың бас кейіпкері Сәбит болса да, қаламгердің ойындағы протогонист өзі болмауы да мүмкін. Бас кейіпкер – бас антагонист тұрғысынан қарасақ, шығармадағы Ахмет Байтұрсынов атты кейіпкердің жағымды тұлғаға айналғанын байқаймыз. Ал, егер С.Мұқанов, шынымен, «Өмір мектебін» Алаштықтарды қаралау мақсатында жазса, оған біз жауап бере алмаймыз, себебі автордың ойы қандай болғанын біле алмаймыз.

Шығарманы оқи отыра С.Мұқановтың біреуді қаралауға емес, оқиғаға таптық көзқарасын білдіре отыра жазғанын байқаймыз. Кейіпкер Сәбитті де сүттен ақ, судан таза деп айта алмаймыз. Романның үшнші кітабында мынадай үзінді кездеседі: *«Академиялық Орталық құрылғаннан бері Оқу Комиссариаты азғантай ғана кітап шығарды. Олар: бірінші: – Мағжан Жұмабаевтың өлеңдер жинағы, екінші – Дулатовтың драмалық пьеселері, үшінші –* ***Байтұрсыновтың*** *ұлтшылдық өлеңдері...*

Бұл авторлардың бәрі өздерінің ой-пікірінде пролетариатқа жат адамдар. Кең толғап сын бермей, қысқаша және шағын айтқанда, олардың шығармалары мазмұны жағынан революциға қарсы жазылғандар. Басқаша болуға мүмкін емес. Жұмабаев, Дулатов және ***Байтұрсынов*** *бұрынғы ұлтшылдар партиясы – Алашорданың белсенді басқарушылары, кәзір тондарын айналдырып Советке қызмет істеушілер...»* [11, 76].

Егер дәл осы үзіндіні осыдан 50 жыл бұрын оқысақ, Сәбиттікі дүп-дұрыс деуге болар еді. Қазіргі заманның көзімен қарасақ, бұл жерде ұнамсыз адам кейіпкер тағы сол С.Мұқанов болып шықты. Егер кейіпкер мен автор арасын толық ажырата алсақ, қаламгердің шеберлігін аңғаруға болады. «Елу жылда ел жаңа» демекші, өзін кейіпкер ретінде шығармаға қосып, келешек ұрпаққа Ахмет, Міржақып, Мағжандардың кім болғанын таптық тұрғыдан болса да ұғындыруға тырысқаны байқалады. Кеңес үкіметі құлады, таптық күрес мәселесі қазір өзекті болмаса да, Алашорда қайраткерлерінің есімдері аталуы шығарманың өзектілігін арттыра түскен. С.Мұқанов бәлкім, Алаш туын биік ұстаған жазушы болмаса да, оларды өз өміріндегі тарихынан сызып тастамаған, барынша мәлімет қалдырған. Алаш қозғалысын зерттеу тыйым салынған заманда бұл тақырыпқа тоқталуының өзі біраз жайды аңғартады.

Алаш арысының ақталуы мәселесі көркем шығарма кеңістігінде алғаш рет дарынды жазушы І.Есенберлиннің (1915-1983) «Мұхиттан өткен қайық» романында қозғалды.

Даңқты жазушының Алаш тақырыбын айналып өтіп кетуі мүмкін емес еді, себебі көзінің тірісінде І.Есенберлин алаштықтардың әдеби мұрасын ақтау, есімдерін халыққа қайтару сияқты маңызды мәселелерді қозғады. Жазушының жалғыз ұлы Қ.Есенберлиннің айтуынша, қаламгер Алаш-Орда үкіметінің тарихы мен көрнекті өкілдері жайында трилогия жазуды жоспарлаған екен. Ендеше, осы таза ниеттің өзі - І.Есенберлиннің ұлт тарихына түзу көзқараста болғанының нәтижесі. Түпкілікті мақсатына жазушы жете алмай қалды, алайда сол идеяның тезистері мен алғышарттары сөз зергері өмірден озғаннан кейін жарық көрген «Мұхиттан өткен қайық» деген романында көрініс тапты.

Роман алғаш «Жұлдыз» журналында 1991 жылы жарық көрді, ал жазылу мерзімі 70-жылдардың бас кезіне саяды. Ұзақ уақыт аралығында жарыққа шықпай қалуының бірнеше себептері болса керек. Соның алғашқысы, шығармада Л.Мирзоян, Ж.Шаяхметов сияқты ірі орталық комитет басшыларының есімдері ашықтан-ашық аталған. Екінші себеп, Алаш қайраткерлерінің бейнелері жағымды кейіпкер ретінде көрініс беріп, ел тарихындағы 1931-1933 жылдардығы ашаршылылық, 50-60 жылдардағы тың игерудің теріс салдары романда көрсетілген. Үшінші, негізі себеп, шығарманың бас кейіпкері А.Ахметжановтың прототипі - Д.Қонаев екендігі. Д.Қонаевтың жеке азаматтық тұлғасына кеңестік дәуірде сын тағушылар көп болды, сол себепті мемлекет басшысы сияқты жоғары лауазымды қызметті атқарған қайраткердің өмірі мен қоғамдық-саяси қызметіне арналған бұл туындының сол кезеңде жарық көруіне мүмкіндік болмады. Қысқаша айтқанда, партиялық қатаң бақылаудың құрбаны болған І.Есенберлиннің «Мұхиттан өткен қайығымен» оқырман кеш танысты, өкінішке орай, кей оқырман қаламгердің бұл туындысы жайлы, тіпті, естімеген, білмейтіндері көп. Оған себеп, роман «Жұлдызда» жарияланғаннан кейін тек 2001 жылы жеке кітап болып бір мәрте жарық көрген, содан бері қайта басылып шыққан жоқ.

Романның сегізінші тарауында Алаш зиялылары А.Байтұрсынұлы, М.Тынышбайұлы, Х.Досмұхамедұлы, Ж.Досмұхамедұлы, М.Жұмабаевтардың есімдері аталады. Осы тарауда Алаш арыстарын ақтау, шығармаларын басып шығару сияқы мәселелер талқыланып, ақыр соңы бұл мәселені кейінге қалдыруды жөн санайды. Тізбектелген оқиғалардың ішінде халық ақыны, сазгер К.Әзірбаев пен Д.Қонаев арасындағы диалог ерекше назар аудартады: *«...Бізге қазір Алашорда деген не? Біз қазір күштіміз. Күшті қоғам әр қашанда кеңпейіл, жақсылықшыл келеді. Ал дарын қай заманда болса да дарын қалпында қалады...Менің балам оқымысты адам. Әлдеқалай соның маған «қазір тіл жөнінде Ахмет Байтұрсыновтың «Тіл-құралы» мен «Әдебиет танытқышының» бір тарауын алып, жаңадан мысалдар келтіріп, ғалым болғандар көп» дегені есімде. Ал Ахметтің сол «Тіл құралы» әлде қашан жазылды!..»* [11, 249].

Үзіндіде көрсетілгендей, А.Байтұрсынұлының не себепті өткен ғасырдың алпысыншы жылдарында ақталмай қалғандығы жазушы тарапынан суреттеледі. Демек, І.Есенберлин Алаш арыстары ақталмай тұрып-ақ осы мәселеге батыл тоқталып, олардың есімін халыққа қайтаруға тырысты. Өкінішке орай, жазушының бұл арманы тек 1988 жылы толық жүзеге асты. Тура сол жылы Шәкәрім, Ахмет, Міржақып, Жүсіпбек, Мағжан сияқты қазатың бес арысының ақталғаны тарихтан белгілі.

Қорытынды. Ұлт ұстазы Ахмет Байтұрсынұлының көркем әдебиеттегі бейнесі көпқырлы әрі мазмұндық тереңдігімен ерекшеленеді. Ахмет Байтұрсынұлының тұлғасы тек деректі еңбектер мен тарихи зерттеулерде ғана емес, көркем әдебиеттің сан алуан жанрларында – поэзияда, прозада, драматургияда және публицистикада кеңінен көрініс тапты. Бұл шығармаларда қаламгерлер оның ағартушылық миссиясын, ұлт азаттығы жолындағы күрескерлік рухын, азаматтық ұстанымын және адамгершілік болмысын көркемдік тәсілдер арқылы сомдады. Әсіресе, Алаш қозғалысы аясындағы қызметі, халықты ояту жолындағы жанкешті еңбегі көркем туындыларда идеялық өзек ретінде алынып, тарихи шындық пен көркем қиялдың үндестігі арқылы бейнеленеді. Алаш тақырыбына арналған көркем

шығармалардың ауқымы кең, мазмұны терең әрі көркемдік деңгейі әркелкі болғандықтан, оларды бір ғана зерттеу немесе мақала көлемінде толық қамту мүмкін емес. Бұл бағыттағы еңбектердің көптігі Ахмет Байтұрсынұлы тұлғасының қазақ әдебиеті мен ұлттық санасындағы маңызын айқын аңғартады. Сондықтан аталмыш мәселені алдағы уақытта кеңейтілген ғылыми зерттеу нысаны ретінде қарастырып, шығармаларды жанрлық, идеялық-көркемдік және тарихи-танымдық тұрғыдан жүйелі түрде талдау – өзекті міндеттердің бірі болып табылады.

Қорытындылай келе, ұлт ұстазы, Алаш арысы Ахмет Байтұрсынұлының әдебиеттегі бейнесі қазақ көркем сөз өнерінің барлық жанрларында көрініс тапқанын атап өткен жөн. Оның тағылымға толы ғұмыры мен елдік мүдде жолындағы күресі қаламгерлерге шабыт көзі болып, жас ұрпақтың тарихи санасын қалыптастыруда маңызды рөл атқарып келеді. Ахмет Байтұрсынұлының тұлғасын мәңгілік құндылық ретінде сақтау үшін оны арқау еткен көркем шығармаларды терең зерделеп, ғылыми тұрғыдан бағалау ұлттық сананы жаңғырту мен рухани сабақтастықты нығайтудың тиімді жолдарының бірі болмақ.

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі:

1. Arynov Z., Aigerim S. 150th anniversary of the birth of the leader of the nation Akhmet Baitursynov //Editor Coordinator. – 2020. – 916-924.

2. Kuttimuratova I.A. (2023). Works of Ahmet Baitursynov in the educational space of Karakalpakstan. International journal of recently Scientific researcher's theory, 1(6), 55-60.

3. Sabol S., Sabol S. Akhmet Baitursynov //Russian Colonization and the Genesis of Kazak National Consciousness. – 2003. – С. 93-115.

4. Торайғыров С. Үш томдық шығармалар жинағы. Екінші том. – Алматы, «Жібек жолы» баспа үйі, 2003. – 256 б.

5. Әдебиеттегі Әлихан Бөкейхан бейнесі. Әдеби шығармалар. 1-кітап. Құрастырған, алғысөзін және түсініктерін жазған Жұмағұл С. – Қарағанды, «Тенгри» баспасы, 2017. – 184 б.

6. Жұмабаев М. Шығармалары. – Алматы, «Жазушы», 1989. – 448 б.

7. Сейфуллин С. Тар жол, тайғақ кешу. – Алматы, «Қазақтың мемлекеттік көркем әдебиет» баспасы, 1960. – 484 б.

8. Сейфуллин С. Көптомдық шығармалар жинағы. Естеліктер, мақалалар, құжаттар. 13-том. – Алматы, «Қазығұрт» баспасы, 2013. – 384 б.

9. Майлин Б. Ел сыры: повестер, әңгімелер, өлеңдер, фельетондар. – Алматы, «Жазушы», 1994. – 352 б.

10. Ергөбек Қ. Сәбит Мұқанов (Жазушының шығармашылық әлемі). Оқу құралы. – Алматы, «Санат», 2000. – 320 б.

11. Мұқанов С. Өмір мектебі. Үшінші кітап. – Алматы, «Жазушы», 1970. – 472 б.

12. Есенберлин І. Мұхиттан өткен қайық. Роман. – Алматы, «І.Есенберлин атындағы қор», 2001. – 335 б.

References:

1. Arynov Z., Aigerim S. (2020). 150th anniversary of the birth of the leader of the nation Akhmet Baitursynov. Editor Coordinator, 916-924

2. Kuttimuratova I.A. (2023). Works of Ahmet Baitursynov in the educational space of Karakalpakstan. International Journal of Recently Scientific Researcher's Theory, 1(6), 55-60

3. Sabol S., Sabol S. (2003). Akhmet Baitursynov. In Russian colonization and the genesis of Kazakh national consciousness, 93-115

4. Toraigyrov S. (2003). Ush tomdyk shygarmalar zhinagy. Ekinshi tom [Collected works in three volumes. Volume 2]. Almaty: Zhibek zholy, - 256 p. [in Kazakh]

5. Zhumagul S. (Ed.). (2017). Adebiettegi Alikhan Bokeikhan beinesi. Adebiet shygarmalar. 1-kitap [The image of Alikhan Bokeikhan in literature. Literary works. Book 1]. Karaganda: Tengri, - 184 p. [in Kazakh]

6. Zhumabaev M. (1989). Shygarmalary [Works]. Almaty: Zhazushy, - 448 p. [in Kazakh]

7. Seifullin S. (1960). Tar zhol, taigak keshu [The thorny path]. Almaty: Kazak memlekettik korkem adebiet baspasy, - 484 p. [in Kazakh]

8. Seifullin S. (2013). Koptomdyk shygarmalar zhinagy. Estelikter, makalalar, kuzhattar. 13-tom [Collected works in multiple volumes. Memoirs, articles, documents. Vol. 13]. Almaty: Kazygurt, - 384 p. [in Kazakh]

9. Mailin B. (1994). El syry: povester, angimeler, olen der, feletondar [Secrets of the people: novellas, stories, poems, feuilletons]. - Almaty: Zhazushy, - 352 p. [in Kazakh]

10. Ergobek K. (2000). Sabit Mukanov (Zhazushynyn shygarmashylyk alemi) [Sabit Mukanov (The creative world of the writer)]. - Almaty: Sanat, - 320 p. [in Kazakh]

11. Mukanov S. (1970). Omir mektebi. Ushinshi kitap [School of life. Book 3]. - Almaty: Zhazushy, - 472 p. [in Kazakh]

12. Yesenberlin I. (2001). Muhittan otken kaiyk. Roman [A boat that crossed the ocean. Novel]. - Almaty: I.Yesenberlin atyndagy kor, - 335 p. [in Kazakh]

ҒТАМР 17.01.11 10.51889/2959-5657.2026.95.1.007

***Ибраева А.Д.[1], Жүнісбек Н.Р.[2], Сагынбекова Д.Б.[3]**

[1,2,3]Абай атындағы Қазақ ұлттық педагогикалық университеті
Алматы, Қазақстан
**e-mail: Ibraevaaizat@mail.ru*
e-mail: nazerke_11.02@inbox.ru
e-mail: didarsagin@mail.ru

ҚАЗАҚ ПРОЗАСЫНЫҢ САХНАЛЫҚ БЕЙІМДЕЛУІ: ИНСЦЕНИРОВКА МЕН ПСИХОЛОГИЯЛЫҚ ИНТЕРПРЕТАЦИЯ

Аңдатпа

Мақалада қазіргі қазақ прозасының экрандық және сахналық өнерге бейімделуі, инсценировка процесінің күрделі табиғаты мен көркемдік трансформация ерекшеліктері кешенді түрде зерттеледі. Зерттеудің өзегі – әдеби мәтіннің театр кеңістігінде қайта құрылу үдерісін режиссерлік концепция, сахналық форма және актерлік интерпретация тұрғысынан талдау. Атап айтқанда, Әбдіжәміл Нұрпейісовтің классикалық «Қан мен тер» романының кино және театр нұсқаларына салыстырмалы талдау жасалып, шығарманың көркемдік жүйесіндегі өзгерістер айқындалады.

Зерттеу барысында кейіпкерлер портретінің әлеуметтік, мәдени және тарихи контекстін ашудағы режиссерлік шешімдер мен актерлік ойынның психологиялық тереңдігіне басымдық беріледі. Сонымен қатар, шығармалардағы әйел бейнесінің психологиялық астары мен эмоционалды динамикасының сахналық шешімдері ғылыми тұрғыдан пайымдалады. Мақала қазақ театрындағы прозалық инсценировканың тарихи даму жолын саралай отырып, оның көрермен қабылдауына әсерін зерделейді. Зерттеу нәтижелері ұлттық әдеби мұраның заманауи театр репертуарын жаңартудағы әлеуетін және классикалық туындылардың жаңа медиалық кеңістіктегі көркемдік мүмкіндіктерін дәлелдейді. Бұл еңбек әдебиеттану мен өнертанудың түйіскен жеріндегі пәнаралық зерттеу ретінде құнды.

Түйін сөздер: қазақ прозасы, инсценировка, театр, сахналық интерпретация, психологиялық портрет, әлеуметтік контекст

БІЗДІҢ АВТОРЛАР

Әбдиева Гүлнар Мұратбаевна – Абай атындағы Қазақ ұлттық педагогикалық университетінің орыс тілі мен әдебиеті кафедрасының докторанты, Алматы, Қазақстан, ORCID: https://orcid.org/0000-0001-6929-0980, e-mail: abdiyeva_gulnara@mail.ru

Керімбаева Сания Есенгелдіқызы – филология ғылымдарының кандидаты, Шымкент университетінің қауымдастырылған профессоры, Шымкент, Қазақстан, ORCID: https://orcid.org/0009-0009-1331-3579, e-mail: saniakerimbaeva250@gmail.com

Базарбекова Думангүл Мұқанқызы – филология ғылымдарының кандидаты, Қазақ Ұлттық спорт университетінің доценті, Астана, Қазақстан, ORCID: https://orcid.org/0009-0007-7802-6488, e-mail: Dumanbaz2013@gmail.com

Нұржанова Әсия – филология ғылымдарының кандидаты, доцент, С.Сейфуллин атындағы Қазақ агротехникалық зерттеу университеті, Астана, Қазақстан, ORCID: https://orcid.org/0009-0000-0037-1985, e-mail: nursar_66@mail.ru

Баймыш Лаура – филология ғылымдарының кандидаты, Орталық Азия инновациялық университеті, Шымкент, Қазақстан, ORCID: https://orcid.org/0009-0000-4166-5429, e-mail: Laura.baymysh@mail.ru

Каримова Диана – Абай атындағы Қазақ ұлттық педагогикалық университеті орыс тілі және әдебиеті кафедрасының магистранты, Алматы, Қазақстан, ORCID: https://orcid.org/0009-0009-7186-0378, e-mail: dkarimova491@gmail.com

Жұмағұлова Бақытгүл Сәкенқызы – филология ғылымдарының докторы, доцент, орыс тілі және әдебиеті кафедрасының профессоры, Абай атындағы Қазақ ұлттық педагогикалық университеті, Алматы, Қазақстан. ORCID: https://orcid.org/0000-0002-9422-427X, e-mail: bakitgul@inbox.ru

Молдабекова Сагида Ажимгалиевна – магистрант, Абай атындағы Қазақ ұлттық педагогикалық университеті, Алматы, Қазақстан. ORCID: https://orcid.org/0009-0000-9494-662X, e-mail: sagida.moldabekova@mail.ru

Іргебаева Ақерке Баянқызы – филология ғылымдарының кандидаты, Абай атындағы Қазақ ұлттық педагогикалық универсиетінің аға оқытушысы, Алматы, Қазақстан. ORCID: https://orcid.org/0000-0001-9499-0460, e-mail: kaldanov70@mail.ru

Безбородова Дарья – Абылай хан атындағы Қазақ халықаралық қатынастар және әлем тілдері университеті, Алматы, Қазақстан, ORCID: https://orcid.org/0009-0008-0242-3337, e-mail: dbezborodova44@gmail.com

Құрманбаева Даметкен Тюлевтаевна – PhD докторы, Абылай хан атындағы Қазақ халықаралық қатынастар және әлем тілдері университетінің доценті, Алматы, Қазақстан, ORCID: https://orcid.org/0009-0001-1789-5504, e-mail: kurmanbaevadametken9@gmail.com

Ибраева Айзат Дюсеновна – Абай атындағы Қазақ ұлттық педагогикалық университеті, ф.ғ.к., қауымдаст.проф.м.а., Алматы, Қазақстан, ORCID: https://orcid.org/0000-0001-8015-8593, e-mail: Ibraevaaizat@mail.ru

Жүнісбек Назерке Расулқызы – магистрант, Абай атындағы Қазақ ұлттық педагогикалық университеті,Алматы, Қазақстан, ORCID: https://orcid.org/0009-0001-2038-2830, e-mail: nazerke_11.02@inbox.ru

Сагынбекова Дидар – докторант, Абай атындағы Қазақ ұлттық педагогикалық университеті,Алматы, Қазақстан, ORCID: https://orcid.org/0009-0000-1711-4547, e-mail: didarsagin@mail.ru

Газизов Гибрат Дулатович – Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университетінің докторанты, Астана, Қазақстан. ORCID: https://orcid.org/0009-0009-2415-7778, e-mail: gibrat_01mail.ru

Кемеңгер Қайырбек Ризабекұлы – филология ғылымдарының кандидаты, Л.Н.Гумилев атындағы Еуразия ұлттық универсиетінің қауымдастырылған профессоры, Астана, Қазақстан. ORCID: https://orcid.org/0000-0003-0691-4527, e-mail: kkemenger@mail.ru

Цзян Сюэхуа – Солтүстік-Батыс политехникалық университеті, Сиань, Қытай, ORCID: https://orcid.org/0000-0001-8070-3117, e-mail: xuehuajiang2010@163.com

Бай Сяоюй – магистрант, Абай атындағы Қазақ ұлттық педагогикалық университеті, Алматы, Қазақстан. ORCID: https://orcid.org/0009-0005-3967-4955, e-mail: baixiaoyu951@gmail.com

Аминова Ляззат – педагогика ғылымдарының магистрі, А.Байтұрсынұлы атындағы инновациялық жалпы орта білім беру мектебі, Павлодар, Қазақстан, ORCID: https://orcid.org/0009-0008-6285-6193, e-mail: Lazzat19942208@mail.ru

Саурбаев Ришат Жүркенұлы – филология ғылымдарының кандидаты, шетел филологиясы кафедрасының профессоры Торайғыров университеті, Павлодар, Қазақстан, ORCID: https://orcid.org/0000-0003-1419-7361, e-mail: rishat_1062@mail.ru

Ереханова Фатима Турехановна – филология ғылымдарының кандидаты, тілдер және әдебиет кафедрасының қауымдастырылған профессорының м.а., Орталық Азия Инновациялық университеті, Шымкент, Қазақстан, ORCID: https://orcid.org/0000-0003-3344-3839, e-mail: siliconoasis702@gmail.com

Бердалиева Дина Акималикызи – педагогика ғылым магистрі, Қ.Жұбанов атындағы Ақтөбе өңірлік университеті / Heriot-Watt халықаралық факультеті, Ақтөбе қ., Қазақстан, ORCID: https://orcid.org/0009-0000-9550-8971, e-mail: berdalievadina@gmail.com

Маналиева Аида Жулдановна – филология ғылым магистрі, Қ.Жұбанов атындағы Ақтөбе өңірлік университеті / Heriot-Watt халықаралық факультеті, Ақтөбе қ., Қазақстан, ORCID: https://orcid.org/0009-0002-5128-0367, e-mail: manaliyeva.aida@gmail.com

Қуттубаева Инга – Қ.Қарасаев атындағы Бішкек мемлекеттік университеті, Бішкек, Қырғызстан, ORCID: https://orcid.org/0009-0007-3969-2736, e-mail: imya.alikova@mail.ru

Әбілова Батжамал – Астана халықаралық университеті Астана, Қазақстан, ORCID: https://orcid.org/0000-0001-6311-4150, e-mail: abatzhamal@gmail.com

Сейткамалова Алина – Абай атындағы Қазақ ұлттық педагогикалық университеті, Алматы, Қазақстан, ORCID: https://orcid.org/0009-0009-5191-9301, email: aseytkamalova@inbox.ru

Самбетов Ерлан – Абай атындағы Қазақ ұлттық педагогикалық университеті, Алматы, Қазақстан, ORCID: https://orcid.org/0009-0005-3289-6264, e-mail: Sambetovyerlan@mail.com

Семен Еркебұлан – Абай атындағы Қазақ ұлттық педагогикалық университеті, Алматы, Қазақстан, ORCID: https://orcid.org/0009-0001-8507-8899, e-mail:yerkebulan.semen03@mail.ru

Тухтакулова Арухан – Абай атындағы Қазақ ұлттық педагогикалық университеті, Алматы, Қазақстан. ORCID: https://orcid.org/0009-0007-3949-4537, e-mail: arukhan.t003@icloud.com

Агабекова Балжан – Абай атындағы Қазақ ұлттық педагогикалық университеті, Алматы, Қазақстан. ORCID: https://orcid.org/0009-0007-3949-4537, e-mail: b.agabekova@mail.ru

Молдағали Мадина Бауыржанқызы – PhD доктор, Абай атындағы Қазақ ұлттық педагогикалық университетінің Филология факультеті орыс тілі мен әдебиеті кафедрасының аға оқытушысы, Алматы, Қазақстан, ORCID: https://orcid.org/0000-0001-8494-1497, e-mail: moldagali.mb@gmail.com

Абишева Сауле Джунусовна – филология ғылымдарының докторы, Абай атындағы Қазақ ұлттық педагогикалық университетінің Филология факультеті орыс тілі мен әдебиеті кафедрасының профессоры, Алматы, Қазақстан, ORCID: https://orcid.org/0000-0002-4497-0805, e-mail: s.abisheva579@gmail.com

Сабирова Дина Алтаевна – PhD доктор, Абай атындағы Қазақ ұлттық педагогикалық университетінің Филология факультеті орыс тілі мен әдебиеті кафедрасының қауымдастырылған профессоры, Алматы, Қазақстан, ORCID: https://orcid.org/0000-0002-6001-5314, e-mail: dinasabirova_84.kz@mail.ru

НАШИ АВТОРЫ

Абдиева Гульнара Муратбаевна – докторант кафедры русского языка и литературы, Казахский национальный педагогический университет имени Абая, Алматы, Казахстан, ORCID: https://orcid.org/0000-0001-6929-0980, e-mail: abdiyeva_gulnara@mail.ru

Керимбаева Сания Есенгельдиевна – кандидат филологических наук, ассоциированный профессор, доцент Шымкентского университета, Шымкент, Казахстан, ORCID: https://orcid.org/0009-0009-1331-3579, e-mail: saniakerimbaeva250@gmail.com

Базарбекова Думангуль Мукановна – кандидат филологических наук, ассоц. профессор Казахского национального университета спорта, Астана, Казахстан, ORCID: https://orcid.org/0009-0007-7802-6488, e-mail: Dumanbaz2013@gmail.com

Нуржанова Ассия – кандидат филологически наук, доцент, Казахский агротехнический исследовательский университет им. С.Сейфуллина, Астана, Казахстан, ORCID: https://orcid.org/0009-0000-0037-1985, e-mail: nursar_66@mail.ru

Баймыш Лаура – кандидат филологических наук, Центрально-Азиатский Инновационный университет, Шымкент, Казахстан, ORCID: https://orcid.org/0009-0000-4166-5429, e-mail: Laura.baymysh@mail.ru

Каримова Диана – магистрант кафедры русского языка и литературы, Казахский национальный педагогический университет имени Абая, Алматы, Казахстан. ORCID: https://orcid.org/0009-0009-7186-0378, e-mail: dkarimova491@gmail.com

Жумагулова Бакитгуль Сакеновна – доктор филологических наук, доцент, профессор кафедры русского языка и литературы, Казахский национальный педагогический университет имени Абая, Алматы, Казахстан. ORCID: https://orcid.org/0000-0002-9422-427X, e-mail: bakitgul@inbox.ru

Молдабекова Сагида Ажимгалиевна – магистрант, Казахский национальный педагогический университет имени Абая, Алматы, Казахстан. ORCID: https://orcid.org/0009-0000-9494-662X, e-mail: sagida.moldabekova@mail.ru

Иргебаева Акерке Баяновна – кандидат филологических наук, старший преподаватель Казахского национального педагогического университета имени Абая, Алматы, Казахстан. ORCID: https://orcid.org/0000-0003-0691-4527, e-mail: kaldanov70@mail.ru

Безбородова Дарья – Казахский университет международных отношений и мировых языков имени Абылай-хана, Алматы, Казахстан, ORCID: https://orcid.org/0009-0008-0242-3337, e-mail: dbezborodova44@gmail.com

Курманбаева Даметкен Тюлевтаевна – PhD, Ассоциированный профессор, Казахский университет международных отношений и мировых языков им. Абылай хана, Алматы, Казахстан, ORCID: https://orcid.org/0009-0001-1789-5504, e-mail: kurmanbaevadametken9@gmail.com

Ибраева Айзат Дюсеновна – кандидат филологических наук., и.о. ассоц. профессора, Казахского национального педагогического университета имени Абая, Алматы, Казахстан, ORCID: https://orcid.org/0000-0001-8015-8593, e-mail: Ibraevaaizat@mail.ru

Газизов Гибрат Дулатович – докторант Евразийского национального университета имени Л.Н. Гумилева, Астана, Казахстан. ORCID: https://orcid.org/0009-0009-2415-7778, e-mail: gibrat_01mail.ru

Кеменгер Кайырбек Ризабекулы – кандидат филологических наук, ассоциированный профессор Евразийского национального университета имени Л.Н. Гумилева, Астана, Казахстан. ORCID: https://orcid.org/0000-0003-0691-4527, e-mail: kkemenger@mail.ru

Ибраева Айзат Дюсеновна – кандидат филологических наук., и.о. ассоц. профессора, Казахского национального педагогического университета имени Абая, Алматы, Казахстан, ORCID: https://orcid.org/0000-0001-8015-8593, e-mail: Ibraevaaizat@mail.ru

Жүнісбек Назерке Расулқызы – магистрант, Казахский национальный педагогический университет имени Абая, Алматы, Казахстан, ORCID: https://orcid.org/0009-0001-2038-2830, e-mail: nazerke_11.02@inbox.ru

Сагынбекова Дидар – докторант, Казахский национальный педагогический университет имени Абая, Алматы, Казахстан, ORCID: https://orcid.org/0009-0000-1711-4547, e-mail: Didarsagin@mail.ru

Цзян Сюэхуа – Северо-Западный политехнический университет, Сиань, Китай, ORCID: https://orcid.org/0000-0001-8070-3117, e-mail: xuehuajiang2010@163.com

Бай Сяоюй – магистрант, Казахский национальный педагогический университет имени Абая, Алматы, Казахстан. ORCID: https://orcid.org/0009-0005-3967-4955, e-mail: baixiaoyu951@gmail.com

Аминова Ляззат – магистр педагогических наук, средняя общеобразовательная школа инновационного типа имени А.Байтурсынулы, Павлодар, Казахстан, ORCID: https://orcid.org/0009-0008-6285-6193, e-mail: Lazzat19942208@mail.ru

Саурбаев Ришат Журкенович – кандидат филологических наук, профессор кафедры Иностранная филология Торайгыров университета, Павлодар, Казахстан, ORCID: https://orcid.org/0000-0003-1419-7361, e-mail: rishat_1062@mail.ru

Ереханова Фатима Турехановна – кандидат филологических наук, и.о.ассоциированного профессора кафедры «Языки и литература», Центрально-Азиатский Инновационный университет, Шымкент, Казахстан, ORCID:https://orcid.org/0000-0003-3344-3839, e-mail: siliconoasis702@gmail.com

Бердалиева Дина Акималикызи – магистр педагогических наук, Актюбинский региональный университет имени К.Жубанова / Международный факультет Heriot-Watt, Актобе, Казахстан, ORCID: https://orcid.org/0009-0000-9550-8971, e-mail: berdalievadina@gmail.com

Маналиева Аида Жулдановна – магистр филологических наук, Актюбинский региональный университет имени К.Жубанова / Международный факультет Heriot-Watt, Актобе, Казахстан, ORCID: https://orcid.org/0009-0002-5128-0367, e-mail: manaliyeva.aida@gmail.com

Куттубаева Инга – Бишкекский государственный университет имени К.Карасаева, Бишкек, Кыргызстан, ORCID: https://orcid.org/0009-0007-3969-2736, e-mail: imya.alikova@mail.ru

Абилова Батжамал – Международный университет Астана, Астана, Казахстан, ORCID: https://orcid.org/0000-0001-6311-4150, e-mail: abatzhamal@gmail.com

Сейткамалова Алина – Казахский Национальный педагогический университет имени Абая, Алматы, Казахстан, ORCID: https://orcid.org/0009-0009-5191-9301, e-mail: aseytkamalova@inbox.ru

Самбетов Ерлан – Казахский национальный педагогический университет имении Абая, Алматы, Казахстан, ORCID: https://orcid.org/0009-0005-3289-6264, e-mail: Sambetovyerlan@mail.com

Семен Еркебулан.– Казахский национальный педагогический университет имении Абая, Алматы, Казахстан, ORCID: https://orcid.org/0009-0001-8507-8899, e-mail: yerkebulan.semen03@mail.ru

Тухтакулова Арухан – Казахский национальный педагогический университет имени Абая, Алматы, Казахстан. ORCID: https://orcid.org/0009-0007-3949-4537, e-mail: arukan.t003@icloud.com

Агабекова Балжан – Казахский национальный педагогический университет имени Абая, Алматы, Казахстан. ORCID: https://orcid.org/0009-0007-3949-4537, e-mail: b.agabekova@mail.ru

Молдагали Мадина Бауыржановна – доктор PhD, старший преподаватель кафедры русского языка и литературы Факультета филологии Казахского национального педагогического университета имени Абая, Алматы, Казахстан, ORCID: https://orcid.org/0000-0001-8494-1497, e-mail: moldagali.mb@gmail.com

Абишева Сауле Джунусовна – доктор филологических наук, профессор кафедры русского языка и литературы Факультета филологии Казахского национального педагогического университета имени Абая, Алматы, Казахстан, ORCID: https://orcid.org/0000-0002-4497-0805, e-mail: s.abisheva579@gmail.com

Сабирова Дина Алтаевна – доктор PhD, ассоциированный профессор кафедры русского языка и литературы Факультета филологии Казахского национального педагогического университета имени Абая, Алматы, Казахстан, ORCID: https://orcid.org/0000-0002-6001-5314, e-mail: dinasabirova_84.kz@mail.ru

OUR AUTHORS

Abdiyeva G.M. – PhD student, Department of Russian Language and Literature, Abai Kazakh National Pedagogical University, Almaty, Kazakhstan. ORCID: https://orcid.org/0000-0001-6929-0980, e-mail: abdiyeva_gulnara@mail.ru

Kerimbayeva S.E. – Candidate of Philological Sciences, Associate Professor, Shymkent University, Shymkent, Kazakhstan. ORCID: https://orcid.org/0009-0009-1331-3579, e-mail: saniakerimbaeva250@gmail.com

Bazarbekova D.M. – Candidate of Philological Sciences, Associate Professor, Kazakh National University of Sport, Astana, Kazakhstan. ORCID: https://orcid.org/0009-0007-7802-6488, e-mail: Dumanbaz2013@gmail.com

Nurzhanova A. – Candidate of Philological Sciences, Associate Professor, S. Seifullin Kazakh Agrotechnical Research University, Astana, Kazakhstan. ORCID: https://orcid.org/0009-0000-0037-1985, e-mail: nursar_66@mail.ru

Baymysh L. – Candidate of Philological Sciences, Central Asian Innovation University, Shymkent, Kazakhstan. ORCID: https://orcid.org/0009-0000-4166-5429, e-mail: Laura.baymysh@mail.ru

Karimova D. – Master's student, Department of Russian Language and Literature, Abai Kazakh National Pedagogical University, Almaty, Kazakhstan. ORCID: https://orcid.org/0009-0009-7186-0378, e-mail: dkarimova491@gmail.com

Zhumagulova B.S. – Doctor of Philological Sciences, Associate Professor, Professor, Department of Russian Language and Literature, Abai Kazakh National Pedagogical University, Almaty, Kazakhstan. ORCID: https://orcid.org/0000-0002-9422-427X, e-mail: bakitgul@inbox.ru

Moldabekova S.A. – Master's student, Abai Kazakh National Pedagogical University, Almaty, Kazakhstan. ORCID: https://orcid.org/0009-0000-9494-662X, e-mail: sagida.moldabekova@mail.ru

Irgebayeva A.B. – Candidate of Philological Sciences, Senior Lecturer, Abai Kazakh National Pedagogical University, Almaty, Kazakhstan. ORCID: https://orcid.org/0000-0003-0691-4527, e-mail: kaldanov70@mail.ru

Bezborodova D. – Kazakh Ablai Khan University of International Relations and World Languages, Almaty, Kazakhstan. ORCID: https://orcid.org/0009-0008-0242-3337, e-mail: dbezborodova44@gmail.com

Kurmanbayeva D.T. – PhD, Associate Professor, Kazakh Ablai Khan University of International Relations and World Languages, Almaty, Kazakhstan. ORCID: https://orcid.org/0009-0001-1789-5504, e-mail: kurmanbaevadametken9@gmail.com

Ibrayeva A.D. – Candidate of Philological Sciences, Acting Associate Professor, Abai Kazakh National Pedagogical University, Almaty, Kazakhstan. ORCID: https://orcid.org/0000-0001-8015-8593, e-mail: Ibraevaaizat@mail.ru

Gazizov G.D. – PhD student, L.N. Gumilyov Eurasian National University, Astana, Kazakhstan. ORCID: https://orcid.org/0009-0009-2415-7778, e-mail: gibrat_01mail.ru

Kemenger K.R. – Candidate of Philological Sciences, Associate Professor, L.N. Gumilyov Eurasian National University, Astana, Kazakhstan. ORCID: https://orcid.org/0000-0003-0691-4527, e-mail: kkemenger@mail.ru

Zhunisbek N.R. – Master's student, Abai Kazakh National Pedagogical University, Almaty, Kazakhstan. ORCID: https://orcid.org/0009-0001-2038-2830, e-mail: nazerke_11.02@inbox.ru

Sagynbekova D. – PhD student, Abai Kazakh National Pedagogical University, Almaty, Kazakhstan. ORCID: https://orcid.org/0009-0000-1711-4547, e-mail: Didarsagin@mail.ru

Jiang Xuehua – Northwestern Polytechnical University, Xi'an, China. ORCID: https://orcid.org/0000-0001-8070-3117, e-mail: xuehuajiang2010@163.com

Xiaoyu Bai – Master's student, Abai Kazakh National Pedagogical University, Almaty, Kazakhstan. ORCID: https://orcid.org/0009-0005-3967-4955, e-mail: baixiaoyu951@gmail.com

Aminova L. – Master of Pedagogical Sciences, A. Baitursynuly Innovative Secondary School, Pavlodar, Kazakhstan. ORCID: https://orcid.org/0009-0008-6285-6193, e-mail: Lazzat19942208@mail.ru

Saurbayev R.Zh. – Candidate of Philological Sciences, Professor, Department of Foreign Philology, Toraighyrov University, Pavlodar, Kazakhstan. ORCID: https://orcid.org/0000-0003-1419-7361, e-mail: rishat_1062@mail.ru

Yerekhanova F.T. – Candidate of Philological Sciences, Acting Associate Professor, Department of Languages and Literature, Central Asian Innovation University, Shymkent, Kazakhstan. ORCID: https://orcid.org/0000-0003-3344-3839, e-mail: siliconoasis702@gmail.com

Berdaliyeva D.A. – Master of Pedagogical Sciences, K. Zhubanov Aktobe Regional University / Heriot-Watt International Faculty, Aktobe, Kazakhstan. ORCID: https://orcid.org/0009-0000-9550-8971, e-mail: berdalievadina@gmail.com

Manaliyeva A.Zh. – Master of Philological Sciences, K. Zhubanov Aktobe Regional University / Heriot-Watt International Faculty, Aktobe, Kazakhstan. ORCID: https://orcid.org/0009-0002-5128-0367, e-mail: manaliyeva.aida@gmail.com

Kuttubayeva I. – Bishkek State University named after K. Karasaev, Bishkek, Kyrgyzstan. ORCID: https://orcid.org/0009-0007-3969-2736, e-mail: imya.alikova@mail.ru

Abilova B. – Astana International University, Astana, Kazakhstan. ORCID: https://orcid.org/0000-0001-6311-4150, e-mail: abatzhamal@gmail.com

Seitkamalova A. – Abai Kazakh National Pedagogical University, Almaty, Kazakhstan. ORCID: https://orcid.org/0009-0009-5191-9301, e-mail: aseytkamalova@inbox.ru

Sambetov Y. – Abai Kazakh National Pedagogical University, Almaty, Kazakhstan. ORCID: https://orcid.org/0009-0005-3289-6264, e-mail: Sambetovyerlan@mail.com

Semen Y. – Abai Kazakh National Pedagogical University, Almaty, Kazakhstan. ORCID: https://orcid.org/0009-0001-8507-8899, e-mail: yerkebulan.semen03@mail.ru

Tukhtakulova A. – Abai Kazakh National Pedagogical University, Almaty, Kazakhstan. ORCID: https://orcid.org/0009-0007-3949-4537, e-mail: arukan.t003@icloud.com

Agabekova B. – Abai Kazakh National Pedagogical University, Almaty, Kazakhstan. ORCID: https://orcid.org/0009-0007-3949-4537, e-mail: b.agabekova@mail.ru

Moldagali M.B. – PhD, Senior Lecturer, Department of Russian Language and Literature, Faculty of Philology, Abai Kazakh National Pedagogical University, Almaty, Kazakhstan. ORCID: https://orcid.org/0000-0001-8494-1497, e-mail: moldagali.mb@gmail.com

Abisheva S.D. – Doctor of Philological Sciences, Professor, Department of Russian Language and Literature, Faculty of Philology, Abai Kazakh National Pedagogical University, Almaty, Kazakhstan. ORCID: https://orcid.org/0000-0002-4497-0805, e-mail: s.abisheva579@gmail.com

Sabirova D.A. – PhD, Associate Professor, Department of Russian Language and Literature, Faculty of Philology, Abai Kazakh National Pedagogical University, Almaty, Kazakhstan. ORCID: https://orcid.org/0000-0002-6001-5314, e-mail: dinasabirova_84.kz@mail.ru